

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2014 № 1279)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

№ 5, 2011

[Назад](#)[Головна](#)

УДК 502.335

О. В. Берюх,

здобувач Донецького державного університету управління

ЕКОЛОГІЧНЕ МАРКУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Анотація. У статті обгрунтована теза про те, що при аналізі екологічних проблем необхідно розглядати, у першу чергу, екологічність товарів широкого вжитку на основі вивчення параметрів їх життєвого циклу. У якості інструмента управління виділене маркування товарів національним екологічним знаком.

Ключові слова: екологічність, оцінка, товар, життєвий цикл, сертифікація, маркування.

Summary. A thesis is grounded in the article, that while analyzing ecological problems, first of all, it is necessary to examine a consumer goods ecofriendliness on the basis of the studying the parameters of their life cycle. The marking of a commodity by a national ecological sign has been single out as a management instrument.

Key word: ecological compatibility, rating, commodity, life cycle, certification, marking.

Вступ. Статистичні дані про розвиток економіки України свідчать про те, що, незважаючи на виділення державою й приватними структурами значних коштів на природоохоронну діяльність, зростають темпи експлуатації природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища за рахунок збільшення викидів шкідливих речовин в атмосферу, скидань рідких відходів у водні джерела, нагромадження твердих відходів на поверхні землі. У найбільшій мірі це пояснюється прагненням використовувати сприятливу ситуацію на ринку окремих товарів і отримати негайну вигоду, не звертаючи уваги на екологічні наслідки подібного методу господарювання.

Існуюча й широко використовувана практика локальних екологічних оцінок продукції (наприклад, вміст шкідливих речовин у складі виробу й ін.) і технологічних процесів (маса відходів, ступінь їх небезпеки, обсяг залучених ресурсів, зіставлення параметрів середовища з показниками ГДК) не дозволяє застосувати комплексний підхід до розв'язання завдань охорони навколишнього середовища. Відповідно застосовувани на основі таких оцінок заходи залишаються малоефективними. У зв'язку із цим підвищення об'єктивності й інформативності екологічних оцінок є досить важливим завданням.

Метою даної роботи є обгрунтування підходів до вибору раціональних методів оцінки екологічності продукції й технологій.

Результати дослідження. Будь-яке матеріальне виробництво, в остаточному підсумку, призначене для випуску товарів народного споживання. Дійсно, масове споживання, наприклад, автомобілів вимагає виготовлення прокату, виплавки відповідної кількості сталі й кольорових сплавів, що, у свою чергу, визначає необхідність видобутку руди, вугілля, агломератів, природного газу, будівництва нових шахт і кар'єрів і ін. Треба відзначити, що переважна частина ресурсів (понад 95%) витрачається промисловістю на власні потреби. Це й виготовлення видобувних комплексів, і будівництво промислових об'єктів, і функціонування енергетичних потужностей, транспортних комунікацій і т.ін. Результатом задоволення зростаючого попиту при обмеженості природних ресурсів і зниженні асиміляційної здатності природи є деградація природного середовища, зникнення джерел придатної до вживання води, небезпека прояву парникового ефекту й інших небажаних явищ.

Будь-який виробничий ланцюжок у певній мірі чутливий до збоїв в окремій ланці, наприклад, до зупинки підприємства по збагаченню сировини через природні катаклізи. Однак у період глобалізації й солідного світового запасу потужностей ліквідація подібного збою може здійснюватися досить оперативно за рахунок зміни постачальника або оператора. Зовсім інший результат буде у випадку збою в системі кінцевого споживання. Незалежно від його причин зупиняється вся технологічна система, що свідчить про виняткову роль кінцевого споживача у функціонуванні матеріального виробництва. Зниження рівня споживання в якому-небудь сегменті товарів може зупинити спочатку суміжні сектори, потім по ланцюжкові торкнеться всіх стадій життєвого циклу, аж до гірничодобувних і транспортних підприємств. Тому слід визнати, що винуватцем екологічної кризи є суспільство споживання. Саме запити споживачів, їх невгамовне бажання мати все більшу кількість предметів споживання, міняти під впливом реклами цілком придатні до експлуатації предмети на нові моделі змушують обертатися маховик перетворення природних ресурсів із усе більшою швидкістю.

Тому проведення аналізу екологічного стану необхідно починати з оцінки екологічності кінцевого продукту на основі врахування системи технологій його виробництва, споживання й видалення зі сфери обігу. До таких методів аналізу екологічних характеристик ставиться підхід, заснований на концепції оцінки життєвого циклу продукції (ОЖЦ). Його сутність, викладена в [1], полягає в тому, що зниження шкідливого впливу на навколишнє середовище досягається найкраще тоді, коли екологічні критерії оцінки продукції встановлюються при врахуванні екологічних показників на всіх стадіях життєвого циклу продукції, у число яких входять видобуток ресурсів, виробництво, використання й вилучення продукції. Інакше кажучи, треба враховувати не тільки екологічну шкоду від використання виробу, але й вплив технологій його виготовлення й методів утилізації на природне середовище. Дотримуючись головного принципу ОЖЦ («від колик до могилки»), при управлінні всім комплексом взаємовідносин виробництва й споживання із природним середовищем необхідно представити його у вигляді продукційного ланцюжка.

Цей підхід особливо актуальний при сертифікації товарів на відповідність вимогам до екологічно чистої продукції. Така система контролю й сертифікації товарів виникла на початку 90-х років у Європі. У випадку позитивного результату комплексних оцінок товару по спеціальній програмі виробник має право маркувати його національним екологічним знаком («Блакитний ангел» у Німеччині, «Зелена печатка» у США, «Скандинавський лебідь», «Екологічний вибір» у Канаді і багато інших). В 1994 році була створена глобальна мережа екологічного маркування (Global Ecolabelling Network), у яку включено багато національних екологічних знаків. Тим самим було підтверджене визнання цих знаків світовим співтовариством. Зараз мережа поєднує 26 держав і державних союзів, серед яких і Україна, чий національний знак «Зелений журавель» офіційно включений у мережу в 2004 році.

Необхідно відзначити, що така сертифікація є, по-перше, добровільною, і, по-друге, не заміняє собою обов'язкові процедури оцінки якісних характеристик продукту. Крім того, повинен існувати достатньо емний ринок збуту для цього товару. Передбачається також обмеження на кількість екологічних знаків для окремої держави.

У найбільшій мері переваги маркування виявляються при реалізації товару, при цьому передбачається висока екологічна свідомість споживачів. Екологічне маркування допомагає виділити екологічно сертифіковану продукцію з ряду аналогічних товарів. Його застосування дозволяє товаровиробникові зміцнити власний бренд, зробити акцент на екологічних характеристиках маркованої продукції й підтвердити турботу про навколишнє середовище. Споживачеві екологічне маркування допомагає свідомо віддавати перевагу серед різноманіття продуктів, виробів, товарів або послуг більш якісним і безпечним.

Відповідно до прийнятих принципів екологічний знак може надаватися не технологіям, промисловому устаткуванню або підприємствам, а тільки споживчим товарам, тобто проміжні продукти й напівфабрикати не підпадають під дію екологічного знака. Таким чином, висновок з наведених вище міркувань про причинно-наслідковий зв'язок у сфері генерації відходів цілком корелює з основним постулатом механізму екологічної сертифікації.

У багатьох публікаціях, що присвячені питанням сертифікації, є різночитання при використанні терміну, що визначає приналежність товару до груп з високим ступенем екологічності. Зустрічаються варіанти найменувань: «екологічно чисті», екологічні, екологічно прийнятні і т.ін. При їх використанні необхідно мати на увазі деякі відмінності між ними.

Під «екологічно чистими товарами» (англ. - green products) маються на увазі товари, зроблені з нетоксичних матеріалів, безпечні для здоров'я людини й навколишнього середовища й придатні для повторного використання після переробки. При їхньому виробництві повинні застосовуватися методи економії ресурсів й природоохоронні технології.

Екологічно прийнятні товари мають найбільш високі екологічні характеристики серед товарів аналогічного призначення й виробляються із застосуванням найкращих доступних технологій.

Традиційно екологічні товари визначаються як устаткування й технології, необхідні для зниження рівня забруднюючих речовин на фінальній стадії виробничого циклу. Широке тлумачення визначення «екологічні товари» включає як товари, які не виявляють негативного впливу на навколишнє середовище, так і товари, які мають відносно менший негативний вплив на навколишнє середовище на стадії споживання й розподілу.

Значна частина українців у великих містах України після детального ознайомлення з технологіями виготовлення продуктів харчування й пов'язаними з ними ризиками для власного здоров'я готові перейти на екологічно чисті товари навіть за умови, що їх вартість буде вище вартості звичайних товарів. Однак розвитку цього ринку перешкоджає відсутність відповідної нормативно-правової бази, яка б регулювала весь процес виробництва й розподілу екологічно чистих товарів до їхнього продажу кінцевому споживачеві. Про це свідчать численні приклади використання в рекламних цілях декларацій на впакуваннях типу «Екологічно безпечний», «100% натуральний», «Не містить фреон», «Без хлору» і т. ін. Усі вони або нічим не підтверджені, або вводять споживача в оману.

Для одержання права маркування національним екологічним знаком «Зелений журавель» підприємство повинне довести відповідність виробленого їм товару вимогам екологічного стандарту. Порядок проведення сертифікації визначений спеціальною постановою Кабінету Міністрів України у вигляді технічного регламенту [2], розробленого з урахуванням Регламенту Європейського Парламенту й Ради ЄС від 25 листопада 2009 р. N66/2010/ЄС про знак екологічного маркування Європейського Союзу. Відповідальним за розробку необхідної документації є технічний комітет стандартизації «Охорона навколишнього природного середовища України» (ТК 82) - ведучий технічний комітет у структурі Міністерства охорони навколишнього природного середовища України. Вже є випадки екологічної сертифікації деяких товарів, однак початковий етап впровадження екологічного маркування гальмується відсутністю окремих стандартів для більшості категорій продукції.

У зазначеному регламенті чітко проголошується, що екологічна сертифікація розглядається на державному рівні як складова екологічної політики й системи інтегрованого екологічного управління. На підтвердження початку функціонування системи на сайті ТК 82 розміщене повідомлення про формування робочої групи по розробці стандарту для миючих засобів, у роботі якої можуть брати участь представники структур з питань екології й стандартизації, а також інші зацікавлені особи.

Висновки. Таким чином, у нашій країні вживаються деякі заходи нормативного характеру по вдосконалюванню підходів до екологічних оцінок на основі аналізу життєвого циклу продукції. Однак існує безліч невирішених проблем, найголовнішою з яких є фактична відсутність критеріїв оцінки. Досвід фахівців показує, що досить складно, а в деяких випадках навіть неможливо привести до єдиного формату дані, що характеризують витрати енергії, сировини, води й т.ін. на кожен тип продукції, а також відповідні об'єми генерації відходів. Тому так важливо у стислий період часу вирішити проблеми доступності повних і достовірних даних для складання інвентаризаційного опису.

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 травня 2011 р. № 529 «Про затвердження Технічного регламенту з екологічного маркування».
2. ДСТУ ISO 14024 «Екологічні маркування та декларації - Екологічне маркування типу І» - Принципи та методи».

Стаття надійшла до редакції 10 травня 2011 р.

ТОВ "ДКС Центр"